

QVINTI HORATII FLACCI

LIBRI I SERMO IX

*Iōannēs Paulus Ferdinandī Flūminis sive Murgensis
modō Iōhannis Oerbergis composuit.*

Hoc opus consignatum est sub [Creative Commons diplomate](#)

nescio-*quid* = aliquid
suāviter adv < *suāvis*
cupiō omnia quae vīs: tibi
sum, tē serviō
ad-sectārī = continuō sequī
num-quid

nōris: nōveris coni perf
volō ut nōris mē: doctus sum

ībam, cōsistēbam, dīcēbam
puerō: servō
Bōlānus -ī m
cerebrum: īra
cerebrī: cerebrī causā

garrīre = diū et nimium loquī

iam-dūdum
nīl agis: frustrā agis

nīl habeō quod agam: ōtium
est mihi, ōtiōsus sum

aurīcula -ae f= parva auris
gravius: valdē grave
su-bi-it-o-nus (t nōn iungitur
o: syllaba it est longa)
Viscus -ī m
Varius -ī m
facere: aestimāre

GRAVIS COMES

[*Ex Q. Horātii Flaccī ‘Sermōnēs’ librō I, sermō IX*]

ībam forte viā sacrā, sicut meus est mōs,
 nescioquid meditāns nūgārum, tōtus in illīs.

Accurrit quīdam nōtus mihi nōmine tantum,
 arreptāque manū: “Quid agis, dulcissime rērum?”

“Suāviter, ut nunc est” inquam, “et cupiō omnia
 quae vīs.” 5

Cum adsectārētur, “Numquid vīs?” occupō, at ille

“Nōris nōs” inquit, “doctī sumus.” Hīc ego “Plūris
 hōc” inquam “mihi eris.” Miserē discēdere quaerēns

īre modo ōcius, interdum cōsistere, in aurem

dīcere nescioquid puerō, cum sūdor ad īmōs 10

mānāret tālōs. “Ō tē, Bōlāne, cerebrī

fēlicem!” āiēbam tacitus, cum quidlibet ille

garrīret, vīcōs, urbem laudāret. Ut illī

nīl respondēbam, “Miserē cupis” inquit “abīre:

iamdūdum videō; sed nīl agis: usque tenēbō, 15

persequar! Hinc quō nunc iter est tibi?” “Nīl opus est tē

circumagī: quendam volō vīsere nōn tibi nōtum;

trāns Tiberim longē cubat is, prope Caesaris hortōs.”

“Nīl habeō quod agam et nōn sum piger: usque

sequar tē.”

Dēmittō auriculās, ut inīquae mentis asellus 20

cum gravius dorsō subiit onus. Incipit ille:

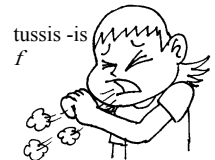
“Sī bene mē nōvī, nōn Viscum plūris amīcum,

nōn Varium faciēs. Nam quis mē scrībere plūris

aut citius possit versūs? Quis membra movēre
 25 mollius? Invideat quod et Hermogenes ego cantō.”
 Interpellandī locus hīc erat: “Est tibi māter,
 cognātī, quīs tē salvō est opus?” “Haud mihi
 quisquam:
 omnīs composuī.” “Fēlīcēs! Nunc ego restō:
 cōnfice; namque īnstat fātum mihi triste, Sabella
 30 quod puerō cecinit mōtā dīvīnā anus urnā:
 «Hunc neque dīra venēna nec hosticus auferet ēnsis
 nec laterum dolor aut tussis nec tarda podāgra;
 garrulus hunc quandō cōnsumet cumque: loquācēs,
 sī sapiat, vītet, simul atque adolēverit aetās.»”
 35 Ventum erat ad Vestae, quartā iam parte diēi
 praeteritā, et cāsū tum respondēre vadātō
 dēbēbat, quod nī fēcisset, perdere lītem.
 “Sī mē amās” inquit “paulum hīc ades.” “Inteream sī
 aut valeō stāre aut nōvī cīvīlia iūra;
 40 et properō quō scis.” “Dubius sum quid faciam”
 inquit,
 “tēne relinquam an rem.” “Mē, sōdēs.” “Nōn faciam”
 ille,
 et praecēdere coepit. Ego, ut contendere dūrum
 cum victōre, sequor. “Maecēnas quōmodo tēcum?”
 hinc repetit: “Paucōrum hominum et mentis bene
 sānae.
 45 Nēmō dexterius fortūnā est ūsus. Habēres
 magnum adiūtōrem, posset quī ferre secundās,

Hermogenes -is *m*
 nes-e-go (*s* non iungitur
e: syll. *nes* est longa)
 locus: occasiō
 quīs: quibus

composuī: sepelīvī
 Sabellus -a -um = Sabī-
mē puerō [nus
 dīvīnus: quī praedīcit
 mōtā urnā: pīnum urna
 movētur, deinde sors
 ex eā sūmitur
 hosticus -a -um = hostis
 latera: pulmōnēs
 podāgra -ae *f* = morbus
 quō pedēs fiunt turgidī
 garrulus -a -um = loquax
 quandō cumque = quan-
 dōcumque = aliquandō
aedem Vestae
 vadārī = aliquem cōge-
 re ut in iūdicīo adsit
 resp. vadātō = vas esse
 sī mē amās: tē orō ut
 ades: adiuvēs
 mē | amās (-ē corripitur
 neque ēlīditur)

tussis -is
f
 rem: lītem
 sōdēs = sī vīs
 : dūrum *est* contendere

: quōmodo *agit*
est paucōrum hominum:
 lectōs amīcōs habet
 dexterē: callidē
 adiūtōr -ōris *m* = quī
 adiuvat
 secundās *partēs*: secun-
 dam persōnam scaenae

Q. HORATII FLACCI LIBRI I SERMO IX

trādere: commendāre
 dis-peŕire = peŕire; dispere-
 am = malum mihi
 omnīs: omnēs
 istō modō
 rēre: rēris
 domus: grex hominum
 of-ficere = nocēre, afficere
 officit quia dītiōr est: officit
 dītiōrem esse
 ūnī cuique: ūnīcuique
 crēdibilis -e < crēdere
 sīc habet: sīc est
 : sī vīs, eum tua virtūte ex-
 pugnābis
 est *eōrum* quī vincī possunt
 eō: ideō
 difficilīs: difficilēs
 dērō: deerō
 mihi deerō: dēsistam

tempora: occāsiōnem
 trivium -ī *n* = locus urbis
 frequēns
 dēdūcam: persequar

pulchrē: bene
 ve-nis-et (*s* non iungitur *e*)
 vellere vulsisse vulsum =
 trahere (bracchiīs)
 pressāre = premere
 nūtāre = caput movēre ad
 aliquid significandum
 dis-torquēre -torsisse -rsum
 = hūc illūc vertere
 salsus -a -um = iocōsus
 dissimulāre: dissimulābat
 bīlis -is *f* = īra
 meum iecur ūrēbat bīlēs:
 Irātus eram
 sabbatum -ī *n* = fēstus diēs
 Iūdaeīs
 vīn tū...?: num vīs...?
 curtis -a -um = amputātus
 op-pēdere = dērīdēre
 rēligiō: religiō

hicine haecine hocine = ne
 hīc, num hīc
 surrēxe: surrēxit: ortus est

hunc hominem vellēs sī trādere. Dispeream, nī
 submōssēs omnīs!” “Nōn istō vīvimus illīc,
 quō tū rēre, modō: domus hāc nec pūrior ūlla est
 nec magis hīs aliēna malīs. Nīl mī officit” inquam 50
 “dītiōr hīc aut est quia doctior; est locus ūnī
 cuique suus.” “Magnum nārrās, vix crēdibile.” “Atquī
 sīc habet.” “Accendis quārē cupiam magis illī
 proximus esse.” “Velīs tantummodo, quae tua virtūs,
 expugnābis: et est quī vincī possit, eōque 55
 difficilīs aditūs pŕīmōs habet.” “Haud mihi dērō:
 mūneribus servōs corrumpam; nōn, hodiē sī
 exclūsus fuerō, dēsistam; tempora quaeram,
 occurram in triviis, dēdūcam. Nīl sine magnō
 vīta labōre dedit mortālibus.” Haec dum agit, ecce 60
 Fuscus Aristius occurrit, mihi cārus et illum
 quī pulchrē nōsset. Cōnsistimus. “Unde venis?” et
 “quō tendis?” rogat et respondet. Vellere coepī
 et pressāre manū lentissima bracchia, nūtāns,
 distorquēns oculōs, ut mē ēriperet. Male salsus 65
 rīdēns dissimulāre — meum iecur ūrere bīlīs.
 “Certē nescioquid sēcrētō velle loquī tē
 āiēbās mēcum.” “Meminī bene, sed meliōre
 tempore dīcam. Hodiē trīcēsima sabbata. Vīn tū
 curtīs Iūdaeīs oppēdere?” “Nūlla mihi” inquam 70
 “rēligiō est.” “At mī. Sum paulō īnfīrmior, ūnus
 multōrum. Ignōscēs, aliās loquar.” Huncine sōlem
 tam nigrum surrēxe mihi! Fugit improbus ac mē

sub cultrō linquit. Cāsū venit obvius illī
 75 adversārius et “Quō tū, turpissime?” magnā
 inclāmat vōce, et “Licet antestārī?” Ego vērō
 oppōnō auriculam. Rapit in iūs: clāmor utrimque,
 undique concursūs. Sīc mē servāvit Apollō.

COMMENTARI

Hoc est iocōsum Horātīi poēma in quō nārrat dē gra-
 vī virō, quī eum pertināciā cruciat amīcitiā iungere
 cōnāns ut cum Maecēnātis domō sē coniungat. Horā-
 tius optimē epicōrum poēmatum vocābulīs ūtitur ita-
 que rem in certāmen cum eō convertit memorem eius
 inter Hectorem Achillemque Homērī Īliadis. Ad hoc
 crēbrī iocī et vīs cōmica faciunt hoc poēma omnīnō
 lūdibrium quō gravis comitis vitia castīgantur, ut sa-
 turārum Rōmānārum est. Poēma in partēs trēs dīvidi-
 tur, quās iam iam vīsēmus.

Pars prīma: arreptus (vv. I-XXI)

Ambulābat Horātius tranquillus, cum vir quīdam ad
 eum adit; tum proelium inītur: hostis nōn adit, sed
 accurrit et arripit manū; nōn sequitur, sed persequitur
 ‘quō iter est’ Horātīō. Quī fallāx fugam parat, neque
 hostem fallit, quārē bellum pergit in parte īnsequente.
 Ab initiō Horātius quidem urbānus est, tametsī nōn
 ita alter, quī summā ope temptat; tamen quaedam
 eius rīdicula verba notanda sunt: cum vir eum quaerit

: adversārius lītis
 quō tū *vādīs?*
 antestārī = testis esse in
 iūdicīō
 oppōnō auriculam: vidē
 commentāriōs
 iūs: iūdicium

perinācia -ae *f* = iterātīō
 (-ōnis *f* < iterāre) gravis

epicus -a -um = (poēma)
 dē glōriōsīs rēbus ges-
 tīs

locus -ī *m* = lūdus

arreptus: repente captus

‘quid agat’ respondet “suāviter, ut nunc est” futūrum postea nōn suāviter esse praedicēns; itemque “cupiō omnia quae vīs” est urbānum respōnsum, at verbī “vīs” alterius sēnsūs iterātiōne iocōsus lūdus sequitur: “numquid vīs?” Deinceps vir dicit ‘sē doctum esse’ et Horātius respondet ‘plūris hōc sibi futūrum’, quod duplex est, significet enim aut plūris eum aestimāre aut pēius quam esse ait futūrum. Postrēmō, quoniam fugam capere nōn potuit, grave onus, quod est vir iste, ut asellus, dorsō subit. At virī nōmen praetermittit nē ab ūllī sit quidem suīs scriptīs nōtus, nam tālis fāmam nōn meret.

Pars secunda: victus (vv. XXI-XLIII)

Ōrditur vir dīcere omnia quae māximē dēspicit Horātius: versūs scrībere multōs aut citō, quod scrīptōrum quōrundam poēta in aliīs saturīs spernit, in iīs Lucīlii et Crispīnī, dē quō iam in prīmō sermōne lēgimus — ultimum versum prīmī librī ultimī sermōnis iocōsē scrīpsit hoc: “Ī, puer, atque meō citō subscribere libellō”, dērīdēns eōs quī tantummodo multa scrībunt ut quam māxima addant scrīpta acervō, quippe cum cōpiam virtūte atque ingeniō misceant (idque quidem avāritiae modī est) —; membra movēre molliter et melius quam Hermogenes cantāre, quem Horātius ūnius

subscribe: adde

assis aestimat, ut in aliīs suīs saturīs docet, ideōque quod ā sordidō virō laudātur; tandem glōriōsē agere, quod auctor in poēmatibus saepe dērīdēt. In epistulā septimā et decimā prīmī librī legitur hoc:

*Omnis Aristippum decuit color et status et rēs,
temptantem māiōra, ferē praesentibus aequum.*

Et iam dē fine quaerendī legimus in Horātiī prīmō sermōne:

*quōque habeās plūs,
pauperiem metuās minus et finīre labōrem
incipiās partō quod avēbās.*

Quae monent glōriam et avāritiam cōire: glōriōsus iīs, quae sibi et sunt et dēsunt, superbit; avārus cupit quae sibi dēsunt, ut iīs glōriārī possit. Exindē glōriōsus avet, avārus interdum glōriārī quaerit.

Cum Horātius glōriōsōs nōn ferret, interpellat virum quaerēns num quis sit eī familiāris; virō negante, epicō sōliloquiō ait fēlicēs esse quōs iam garrulus sepelīvit, similiter ac ille Aenēas:

*Ō terque quaterque beātī,
quīs ante ōrā patrum Trōiae sub moenibus altīs
contigit oppetere!*

Aristippus -ī m
temptantem: cum temptāret
: rēbus praesentibus contentum

superbīre = superbus esse
ex-indē

sōliloquium -ī = quod aliquis sibi ipsī dicit

terque quaterque beātī: beātissimī
quīs: quibus
contigit: sorte accēdit
op-petere = interfīre

imitātiō -ōnis f< imitārī

Ut Aenēās tempestāte iactātus mālēns in bellō Trōiānō quam in undīs periisse, sīc māvult Horātius mortuum esse potius quam garrulī supplicium patī. Deinde ab rīdiculā imitātiōne ad ōrāculī locum trānsit, in quō vātēs dērīdet.

theātrālis -e < theātrum

Tempus agit, cum id victōriae praebet occāsiōnem, nam vir respondēre vadātō dēbēbat. Prīmum dubitat nesciēns utrum relinquat Horātium an lītem. Horātius hīc urbānē agere pergit rogāns ut dēsistat, sīcut autem prīncipiō id nēquīquam fēcit, ita nunc idem ēvenit, gravis enim comes verbīs cōmibus nōn officitur: vir rem relinquit et praecēdit; at victus eum sequitur, nam “contendere dūrum [est] cum victōre”. Cōmica quidem est scaena: poēta nōn tantum opera epica imitātur, sed etiam theātrālia.

ambitiō -ōnis f= potestātis cupīdō

rē-icere = repellere

Pars tertia: līberātus (vv. XLIII-LXXVIII)

Vir, prīmī proeliī victōre, repetit interrogāns dē Maecēnāte, quod mentem Horātiō patefacit: modum Maecēnātis domum intrandī garrulus quaerit Horātium eī prīncipem esse adiuvandō. Poēta tum eī explānat domum esse ambitiōne et coniūrātiōnibus vacuam. Cum sīc eius cupīdinem accendat, iterum Horātius temptat eum rēicere dīcēns solā eius virtūte Maecēnātem expugnātūrum esse. Reddit poēta ad vocābula bellica: “[Maecēnas] est quī

vincī possit, eōque difficilīs aditūs prīmōs habet.” Vir hīc molestus ēloquitur quōmodo Maecēnātem excruciet quoad ab eō admittātur, nec vērō discēdit.

Cāsū Fuscus Aristius, Horātiī amīcus, occurrit, quod aliam occāsionem fugae reddit. Cui sē ēripere velle significat et aliquid sēcrētō sibi dīcere amīcum velle fingit ut ā virō molestō recēdat; tamen Fuscus iocōsē fingit fēstum diem Iūdaeōrum (trīcēsima sabata) sēcrētō loquī recūsāns nē Iūdaeī trāscentur. Sīc socius bellī fugit et miserum Horātium dēserit.

Tum vērō adversārius garrulī venit eum quaerēns et rapit in iūs. Nisi quis vadimōnium obībat vadātō, nē differētur, petītor iūre adīre cōgere poterat in cōnspectū testis; dein testis ā petītōre rogābātur sīc: “Licet antestārī?” Sī testis āiēbat, petītor eius auriculam tangēbat, quia, ut ait Plīnius, “est in aure īmā memoriae locus, quem tangentēs antestāmur.” Ideō quod Horātius oppōnit auriculam, quod assentīrī ut testem sit significat.

Hoc tumultum affert, quod Horātius mīlītārīter dēscribit: “clāmor utrimque, undique concursūs.” Per occāsionem tandem sē ēripit et ait ab Apolline servātum esse, quod alia certāminis inter Hectorem atque Achillem est memoria, nam ille deus in mediō proeliō Hectorem ab Achillī ēripuit. Atque Apollo deus est poētārum.

vadimōnium -ī n = prōmissum veniendī in iūdicium pecūniā firmātum (nisi vadimōnium quis obit, pecuniam āmittit)
vadimōnium obīre: in iūdicio adesse
petītor -ōris f = quī ab aliquo aliquid petit in iūdicio

recapitulātiō -ōnis *f*= sum-
ma capitulōrum
iocārī < iocus
fallācia -ae *f*< fallāx

aurīcula
tussis
podāgra
adiūtōr
trivium
bīlis
sabbatum
pentinācia
īterātiō
iocus
sōliloquium
imitātiō
ambitiō
vadimōnium
petītōr
recapitulātiō
fallācia
hosticus
garrulus
crēdibilis
salsus
curtus
epicus
theātrālis
adsectārī
garrīre
vadārī
disperrē
officere
vellere
pressāre
nūtāre
distorquēre
oppēdere
superbīre
oppetere
rēicere
iocārī
hicine haecine
nescioquid
suāviter
numquid
iamdūdum
quandōcumque
sōdēs
exindē

Proeliī recapitulātiō

Ut suprā dīximus, Horātius iocātur epica poēmata
sīc imitāns, ut virī molestī ēventum in proelium
convertit vocābulīs mīlītāribus. Nunc proelium
vīsēmus hoc:

v. III: vir accurrit et Horātium arripit.

v. VI: vir adsectātur Horātium. Quī eum occupat.

vv. VIII-XI: Horātius discēdere temptat, sed vir
eum adsectārī pergit.

vv. XVI-XVIII: prīmus cōnātus fugae: fallācia in-
ūtilis.

vv. XXII-XXV: vir impetum facit.

vv. XXXVI-XXXVII: occāsiō victōriae: lītis virī.

v. XLI: Horātius victus.

vv. XLIV-XLVIII: vir repetit.

vv. XLVIII-LVI: Horātius resistere temptat.

vv. LVI-LX: vir impetum pergit.

v. LX: Fuscus socius Horātīī occurrit.

v. LXXIII: Fuscus fugit. Horātius fermē dēvictus.

vv. LXXIV-LXXVII: adversārius virō venit ob-
vius et eum rapit.

v. LXXVIII: garrulus victus. Fugam Horātius ca-
pit.